

Οι διαστάσεις του θείου Πάθους στη ζωή μας

Ορθοδοξία / Ερμηνεία Αγίας Γραφής

Πρωτοπρεσβύτερος Ιωάννης Σκιαδαρέσης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Το πάθος του Χριστού, ο σταυρός του και εμείς

Το πάθος του Χριστού είναι μυστήριο[1] υπέρ «κατάληψιν». Το προσεγγίζεις πιο πολύ με τη σιωπή παρά με «τον ανθρώπινο λόγο». Ωστόσο, κάτι λίγα «μυστικώς» μπορείς να ψελλίσεις γι' αυτό, όπως το ότι ξεκινάει από την άχρονη αιωνιότητα και βυθίζεται στο ατελεύτητο εσχατολογικό της μέλλον, ότι ο σταυρός του Κυρίου ήταν πολυδιάστατος και τέλος ότι ο Χριστός άφησε ένα μερίδιο δικής μας μετοχής στο σταυρό το δικό του. Αυτές τις σκέψεις να αναπτύξουμε λιγάκι, στο χώρο που έχουμε στη διάθεσή μας.

α. Υπεριστορικότητα του πάθους

Η άποψη για την ιστορική αλλά και υπεριστορική διάσταση του πάθους του Χριστού φαίνεται κάπως καινοτόμα. Στην ουσία όμως δεν είναι. Ίσως είναι δυσπρόσιτη στην ανθρώπινη σκέψη μας. Όχι όμως παντελώς απρόσιτη.

Και κατ' αρχήν, ως προς την αφετηρία της ιδέας για το πάθος και τη θυσία του Κυρίου, θα πρέπει να την αναζητήσουμε μέσα στην άχρονη αιωνιότητα. Αφήνω τις άλλες μαρτυρίες της Κ. Διαθήκης[2] και υπενθυμίζω μόνο την Α Πέτρου και την Αποκάλυψη του Ιωάννη, που ανάγουν την αφετηρία αυτή στην πριν της δημιουργίας αιωνιότητα. Στην Α' Πέτρου[3] διαβάζουμε ότι:

*«η θυσία του Χριστού είχε προκαθοριστεί
πριν από τη δημιουργία του κόσμου,
φανερώθηκε όμως, για χάρη των ανθρώπων,
τα τελευταία χρόνια» ·*

στην δε Αποκάλυψη[4], ακούμε τον Ιωάννη να λέει:

*«Το θηρίο (εννοεί τον αυτοθεοποιημένο αυτοκράτορα)
θα προσκυνήσουν όλοι οι κάτοικοι της γης,
που το όνομά τους δε γράφτηκε στο βιβλίο της ζωής
του σφαγμένου Αρνίου από καταβολής κόσμου».*

Στην Κ. Διαθήκη παράλληλα βλέπουμε την αγωνία (τον μετά τη θυσία δηλαδή σταυρό του Χριστού) για το αν η θυσία του αυτή θα εξασφάλιζε στο διηνεκές την πίστη των ανθρώπων[5] και κυρίως διαπιστώνουμε ότι τα ίχνη της σταύρωσης συνοδεύουν το σώμα του Χριστού και στην ένδοξή του κατάσταση, την μετά το πάθος. Βλέπουμε λ.χ. τον αναστημένο Χριστό να υποδεικνύει στον Θωμά «τους τύπους των ήλων»[6] μετά την ανάσταση. Στο βιβλίο δε της Αποκάλυψης παρατηρούμε ότι ο Κύριος της Εκκλησίας, «το εσφαγμένον αρνίον»[7], φέρει τα σημάδια του σταυρού και «εν τη δόξη του», στη μετααναστάσιμη ένδοξη παρουσία του.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το πάθος του Υιού, ο σταυρός του δηλαδή, δεν είναι απλά ένα ιστορικό γεγονός, που έλαβε χώρα μόνο «επί Ποντίου Πιλάτου» αλλά και γεγονός υπερϊστορικό, που ανάγεται στην αιωνιότητα. Το ιστορικό πάθος συνεπώς του Χριστού δεν είναι μια αιφνίδια (στιγμιαία) πράξη του Θεού για μας, αλλά η απόληξη μιας σειράς ενεργειών που αρχίζουν από την αιωνιότητα. Είναι το μυστήριο το προαιώνιο, «χρόνοι αιωνίοι σεσιγημένον»[8] (που είχε δηλαδή καλυφθεί για πολλούς αιώνες με σιωπή ακόμη και στους αγγέλους) και «προεγνωσμένο»[9] (που το προγνώριζε μόνο ο Θεός) το οποίο ανάγεται προφανώς

σε «χρόνο» πριν από το χρόνο και φανερώνεται εν χρόνω. Με άλλα λόγια μυστήριο που η ιερουργία του άρχισε πριν από την έναρξη της ιστορίας, και απέβλεπε στην ιστορία. Είναι το σχέδιο του Θεού που «εν σιγή» συνελήφθη προφανώς τότε που συνελήφθη, και το σχέδιο της δημιουργίας του κόσμου και του ανθρώπου και απέβλεπε στη σωτηρία του. Γι' αυτό ο σταυρός γενικότερα, που φανερώνεται εν χρόνω, απέβη το εντελώς αναγκαίο μυστήριο του Θεού, δια του οποίου οι άνθρωποι γίνονται «θείας κοινωνοί φύσεως»[10].

Άμεση συνέπεια της προηγούμενης θέσης είναι ότι ο Χριστός είναι απόλυτα και εσαεί ταυτισμένος με τη θυσία και μάλιστα με το σταυρό. Καταλαβαίνει, λοιπόν, κανείς ότι η σταυρική θυσία του Χριστού δεν είναι γεγονός που καλύπτεται πλήρως από ιστορικές μόνο παραμέτρους και συντεταγμένες · αλλά είναι μυστήριο που οι απαρχές του βυθίζονται στην αιωνιότητα, προ της ιστορίας και απλώνονται σε ατελεύτητο βάθος μετά από αυτήν. Κατανοούμε λοιπόν και μεις τι σημαίνει η αποδοχή του πολιτεύματος του σταυρού από μας και η σφράγιση του κορμιού μας με το σημείο του σταυρού.

β. Η εν χρόνω φανέρωση της σταυρικής θυσίας

Όμως, η φανέρωση του μυστηρίου του πάθους και μάλιστα του σταυρικού γίνεται εν χρόνω, μέσα στο πλαίσιο τόσο της δημιουργίας όσο και κυρίως της εν Χριστώ αναδημιουργίας, για να μετέχουν οι άνθρωποι στη ζωή του σταυρού αείποτε. Έτσι, το δια σταυρού πολίτευμα και μυστήριο φανερώνεται «πολυμερώς και πολυτρόπως»[11] στη Βίβλο ήδη από το «ξύλο της ζωής»[12] που προτυπώνει το σταυρό ήδη στον παράδεισο και μέχρι το πλήρωμα του χρόνου που συντελείται στην ενανθρώπιση και κορυφώνεται στον Γολγοθά. Με άλλα λόγια, η μεν Π. Διαθήκη είναι γεμάτη με προτυπώσεις και σκιές του σταυρού, είναι, θα έλεγα, πλήρης με προεικονίσεις του μελλοντικού σταυρικού πάθους του Χριστού [13]· και η Κ. Διαθήκη είναι πλήρης με την προβολή του ιστορικού σταυρού του Χριστού και με συνεχή διδασκαλία προς τους πιστούς για την αποδοχή και εφαρμογή του πολίτευματος του σταυρού.

Αλλά και στον εθνικό κόσμο φαίνεται ότι το μυστήριο του σταυρού δεν ήταν ξένο[14]. Προβαλλόταν και σ' αυτούς μυστικά και αθόρυβα. Θα έλεγε κανείς, ότι η ιστορία γενικά του κόσμου χαράσσεται και διαγράφεται από το σταυρό του Κυρίου. Με άλλα λόγια, ότι ο κόσμος όλος είναι σφραγισμένος, από το ξεκίνημά του ως το ατελεύτητο τέλος του, με το σταυρό. Έχει απόλυτο δίκιο λοιπόν ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, όταν λέει ότι:

«ο του Χριστού σταυρός

προανεκηρύττετο και προετυπούτο εκ γενεών αρχαίων»[15]

γ. Η πορεία του Θεανθρώπου ως τον Γολγοθά:

ένας πολυδιάστατος σταυρός

Όμως ο σταυρός και η θυσία του Χριστού προβάλλει κυριολεκτικά και δυναμικά στην Κ. Διαθήκη. Όλη η ιστορία της ενανθρώπησης-κένωσης του Χριστού είναι ένας σταυρός και μάλιστα πολυδιάστατος[16]. Το πρόσωπο και η ζωή του Χριστού από τον ερχομό του στη γη ως την τελευταία του πνοή πάνω στο σταυρό ήταν πραγματοποίηση του προαιώνιου σχεδίου του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου, μέσω της θυσίας του και δη της σταυρικής. Σ' αυτό το σχέδιο ο Χριστός είναι *«το εσφαγμένον αρνίον»*, ο προς θυσίαν *«άμωμος και άσπιλος αμνός»*[17] (όπως έπρεπε να είναι το προς θυσίαν ζώο), *«ο προεγνωσμένος μεν προ καταβολής κόσμου, φανερωθείς δε επ' εσχάτων των χρόνων»*.

Να παρακολουθήσουμε δι' ολίγων εγγύτερα τον πολυδιάστατο αυτό σταυρό και το πολύπλευρο πάθος του Χριστού από τη γέννησή του δηλαδή ως θεανθρώπου και μέχρι τον Γολγοθά, σημειώνοντας κατ'αρχήν αυτό που ακούμε από την παράδοση, ότι δηλαδή το πρώτο κατασκεύασμα του μικρού Χριστού στο εργαστήρι του Ιωσήφ ήταν ένας σταυρός, αντίληψη που θέλει τον Χριστό από το ξεκίνημα της ζωής του εναγκαλισμένο με τον σταυρό. Περαιτέρω η ζωή του Χριστού, όπως διαγράφεται στην Κ. Διαθήκη, ήταν όντως ολόκληρη ένας σταυρός. Σταυρός για τον Χριστό ήταν λ.χ. η αφιλόξενη και γεμάτη υπόνοιες υποδοχή που του επεφύλαξε ο κόσμος στη γέννησή του. Σταυρός διαρκής ήταν η μη κατανόησή του από τους δικούς του, τους οικιακούς. Σταυρός ήταν η απόρριψη και μόνιμη πολεμική που δεχόταν εκ μέρους των θρησκευτικών κυρίως ηγετών του λαού του. Σταυρός επίσης ήταν η αδυναμία κατανόησης και συμπόρευσης των μαθητών του με τον δάσκαλό τους. Σταυρός τέλος, κορύφωση και ακρότητα, ήταν η σωματική και κυρίως πνευματική οδύνη του ιστορικού σταυρού του Γολγοθά. Σταυρός λοιπόν δεν ήταν για το Χριστό μόνο το αποτέλεσμα της προδοσίας του Ιούδα η το στιγμιαίο γεγονός μόνο του Γολγοθά, αλλά όλη η ιστορική παρουσία του επί της γης και όλη η υπερϊστορική εντός της Τριάδος.

Κατά ταύτα το δια σταυρού πάθος του Κυρίου α) στην υπερϊστορική του διάσταση υπακούει σε ένα θείο *«δει»*[18] και β) στην ιστορική του διάσταση εμφανίζεται ως έργο φθόνου των θρησκευτικών ηγετών του Ισραηλιτικού λαού (βλ. *« δια φθόνον παραδεδώκεισαν*[19] ή

(«παρέδωκαν») αυτόν»[20]). Και οι δύο αυτές διαστάσεις του ενιαίου πάθους του Χριστού κυριαρχούν στην Κ. Διαθήκη. Γιατί και οι δύο την ενδιαφέρουν. Με την πρώτη προβάλλεται το μυστήριο της αγάπης του Θεού που ενεργείται στο διηνεκές για τη σωτηρία του κόσμου. Στο δεύτερο υπογραμμίζεται η ευθύνη και η ενοχή των Ιουδαίων. Στον Απόστολο Παύλο μάλιστα η ευθύνη αυτή ήταν καρπός άγνοιας των συμπατριωτών του[21] και θα υπάρχει αυτή η ευθύνη και ενοχή ώσπου, στο πλήρωμα των καιρών, επιστρέψουν στην πίστη στο Χριστό[22].

δ. Η επανάληψη της θυσίας του Χριστού

στη λειτουργία μας και στην καθημερινότητά μας

Επανάληψη και επικαιροποίηση του πολυδιάστατου σταυρού του Χριστού, για τον οποίο μιλήσαμε πιο πάνω, συντελείται στην εκκλησία μας κάθε φορά που ιερουργούμε πάνω στην γη τη θεία ευχαριστία. Στην πράξη αυτή ο Χριστός ευχαριστεί και αυτοπροσφέρεται στον Πατέρα «κατά πάντα και δια πάντα» και μεις μετέχουμε στην ευχαριστία και την προσφορά, με το να επαναλαμβάνουμε στη ζωή μας, τη θυσία του Χριστού και την προσφορά του, δια του δικού μας σταυρού. Έτσι η ευχαριστία καλλιεργεί και αναπτύσσει την εσωτερική ζωή του κάθε προσώπου χωρίς να οδηγεί σε αυτισμό και εσωστρέφεια. Αντίθετα μας καλεί να υπάρχουμε κατά τον τρόπο του Χριστού, απελευθερωμένοι από τον εαυτό μας σε μία ζωή προσφοράς προς όποιον και ο,τι κείται έξω από μας και είναι του Θεού δημιουργία και περιουσία. Έτσι το μυστήριο της ευχαριστίας δίνει νόημα στο μυστήριο της ύπαρξής μας.

Πιο συγκεκριμένα: Η θυσία και ο σταυρός του Χριστού, αν και είναι ο μέγας πειρασμός για την ανθρώπινη λογική και μυστήριο άκρας αντινομίας μου υποβάλλει, όπως λέει και σύγχρονος στοχαστής, «την υπερνίκηση του εγώ μου και τη σταύρωση του ναρκισσισμού μου. Μάχεται την αυτοειδωλοποίησή μου. Με αποτρέπει από εξουσιαστικές τάσεις μέσα στο σπίτι μου, στο χώρο δουλειάς μου, στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο. Μου εμπνέει μόνιμη, εκούσια και ουσιαστική διάθεση προσφοράς και διακονίας. Μου υποβάλλει ένα συνεχές άδειασμα χώρου μέσα μου για να χωρέσει ο αδελφός. Με παρακινεί σε μια διαρκή πάλη κατά της αδιαφορίας έναντι του συνανθρώπου, κατά της εκμετάλευσής του, κατά της απληστίας μου. Ο σταυρός είναι ένας κανόνας αντιεγωϊστικός. Σκοτώνει την ιδιοτέλεια, την εγωπάθεια και τη φιλαυτία μου που είναι ένας ζωόμορφος θάνατος. Γεννάει ταπεινό φρόνημα και υπακοή κατά το πρότυπο του Χριστού, που δωρίζει ζωή και περισσόν ζωής. Ο σταυρός του Χριστού με καλεί να μην είμαι σκλάβος των αντικειμένων του κόσμου τούτου. Μου δείχνει την ανεπάρκειά τους και τη δυνατότητα να είναι επαρκή μόνο αν κατανοούνται στην πληρότητα του Θεού. Μου δείχνει ότι ο κόσμος, με όλες του τις ομορφιές, παίρνει θετικό νόημα αν τον

βλέπουμε όχι σαν την τελική πραγματικότητα αλλά ως οδό προς αυτήν. Με θέλει ελεύθερο από ποικίλους πειρασμούς ευτυχίας και απόλαυσης που συχνά καταβροχθίζουν την ελευθερία μου. Ο σταυρός του Χριστού με καλεί να τον αποδεχτώ και να τον υιοθετήσω στην προσωπική μου ζωή όχι για να το παίξω ήρωας, αλλά για να σωθώ δι' αυτού. Ο σταυρός τέλος του Χριστού με καλεί να ζω τους σταυρούς και τις οδύνες της καθημερινής μου ζωής ως επίσκεψη του Θεού και ως ευκαιρίες εξαγνισμού, ανάνηψης και τελείωσης και όχι ως αιτίες αγανάκτησης, μιζέριας, επιθετικότητας κατά του αδελφού και βαρυγκόμιας κατά του Θεού».

[1] Ὑπὸ τὸν ὄρο «μυστήριο» νοοῦμε ἓνα τρόπο ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

[2] Πρ. Ἀπ. 2,23. 4,28, (Ρωμ. 16,25), Ἐφ. 1,4, Κολ.1,26, Ἐβρ.9,26.

[3] Α΄ Πέτρ. 1,20.

[4] Ἀποκ. 13,8.

[5] Λκ. 18, 8b.

[6] Ἰω. 20, 25.

[7] Ἀποκ.5,6.12. κ.λ.π.

[8] Ρωμ 16,25.

[9] Α΄ Πέτ. 1,20.

[10] Β΄ Πέτ. 1,4.

[11] Ἐβρ. 1,1.

[12] Γέν. 2,9a.

[13] Μιὰ εἰκόνα γιὰ τὴν πληθωρικὴ προτύπωση τοῦ σταυροῦ στὴν Π.Διαθήκη μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς στὸ ἔργο τοῦ ἀείμνηστου καθηγητῆ Σ. Σάκκου, *ὁ Σταυρὸς στὴν Παλαιὰ Διαθήκη*, Θεσσαλονίκη 2005.

[14] Βλ λ.χ. Ίουστίνου, Α΄ Ἀπολογία 40,51, ὅπου παρατίθεται ἀπόσπασμα τοῦ Πλάτωνα (Τίμαιος, 30,β), στὸ ὁποῖο φαίνεται γνωστὸς ὁ σταυρὸς τοῦ Πάθους στοὺς Ἕλληνες. Βλ. καὶ τὴν τριλογία τοῦ Αἰσχύλου γιὰ τὸν Προμηθεΐα.

[15] Ρ G 151, 124.

[16] 16 Γιὰ περισσότερα βλ.. τὴ μελέτη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Δημητρίου Τρακατέλη *Ἐξουσία καὶ Πάθος*, Ἀθήνα 1983.

[17] Α΄ Πέτρ 1,19.

[18] Ἰω.3,14.

[19] Μκ 15,10.

[20] Μθ 27,18.

[21] Α΄ Κορ. 2,8.

[22] Ρωμ κεφ 9-11.

<http://bitly.com/1pNACHz>